

מראי מקומות- בבא קמא מ"ד

דביאר דס"ל דתי' הגמ' הוא דנעשה מועד ע"י ג' פעמים שעשה כן. וא"כ, בשלמא באידך בבי דמתני', נתכוין להרוג הבהמה והרג האדם, וכו', שפיר י"ל דעשה כן ג' פעמים, אבל הי' נראה לו כדוחק לומר כן גם במתחכך בכותל ונפל על בני"א, ולכן הק' כן, ותי' דאה"נ, גם בזה מיירי בכה"ג.

(ה) **הכא נמי במועד להתחכך על בני אדם בכתלים- נח' רש"י ותוס' בתי' הגמ', מרש"י מבואר (כאן מבואר כן, ולקמן במח: הוא מפורש כן) דכוונת הגמ' לומר דנעשה מועד ע"י שמתחכך ג' פעמים על בני"א בכתלים. אבל תוס' ביאר דנחשב מועד משום דהתחכך להנאתו, וא"כ הו"ל כמועד מתחלתו והוי כאורחי'. ומדברי רש"י לקמן משמע דבג' פעמים ראשונות הי' בכוונה, ועי"כ נעשה**

מועד [ולכאור' מוכח לומר כן, דאם היו שלא בכוונה, א"כ מה שייך להעשות מועד, הא אי"ז קרן בכלל, ואולי תלוי באם נחשב משונה, וא"כ לא יהי' צריך כוונתו להזיק כדי להיות קרן], **ובפעם ד' הי' שלא בכוונה, ולכן אינו חייב סקילה (משום פעם זה) אלא כופר. וע"ז הק' התוס' ר' פרץ (כאן), א"כ למה הוי מועד, הרי הג' פעמים ראשונים היו בכוונה, ואיך נעשה מועד למעשה שלא בכוונה, ולכן פי' כתוס'. ולפי תוס', יוצא דשן ורגל מחייבים כופר, ולרב לכאור' אין חייב כופר אלא בקרן (ולפי רש"י, צ"ע כנ"ל אם זה נחשב קרן או שן). אולם הק' תוס' ע"ז דמבואר לקמן דס"ל לרב דבחזא ירוקא ונפל חייב כופר, אף דעשה כן להנאתו. ותי' דשם עכ"פ הי' יודע שבנפילתו שם נתמעך אדם, אבל לא הי' יודע השור בכלל שיפול הכותל על האדם. ונמצא דאף לפי רב יכול להתחייב כופר ע"י שן, אלא דצריך שיהי' עכ"פ איזה מדרגה של כוונה כדי לחייבו בכופר, משא"כ לשמואל, אפי' בשן ורגל רגיל יכול להתחייב בכופר. והק' הפני יהושע על תוס', ממ"נ, אם רב ס"ל לדרשה דהיכא דאית בי' סקילה אית בי' כופר, א"כ מה מהני שיש בה ידיעה שהאיש שם, סכ"ס הא לא יסקל. ואם לא ס"ל להדרשה, א"כ מהכ"ת דכיון דלא הי' לו כוונה דיהי' פטור מכופר, וע"ש מש"כ ליישב.**

(א) **ואין לי אלא במועדין, בתם מנין- הק' התוס' ר' פרץ, הא פי' לעיל (לז:): דלא מחייב מועד אלא במקום שנתחייב תם, וא"כ, מדמחייב מועד, ש"מ דתם נמי חייב. ותי' דמדכתוב הריבוי דחייב בקטנים כמו בגדולים אצל מועד, משמע דתם פטור, דאם תם הי' חייב, הו"ל הריבוי אצל תם, והיינו אמרי' דכ"ש מועד חייב [וצע"ק לפי"ז למה באמת נאמר כן אצל מועד]. עוד תי' דהא דאמרי' דהיכא דתם פטור מועד נמי פטור, היינו לענין דאם כ' פטור בתם ובמועד סתם כתיב, כיון דאמרה תורה דתם פטור, מסתברא דמועד נמי פטור, דלא חייבה תורה מועד אלא במקום שחייב תם. אבל הכא, הרי יש משמעות שהתם פטור מהא דכתיב איש ואשה בתם, דמשמע למעוטי קטנים, וא"כ בכה"ג לא אמרי' דכיון דחייב הכתוב במועד ע"כ חייב גם בתם.**

(ב) **ועוד, ק"ו, מה איש ואשה שכן הורע כחם בנזקין וכו'- הק' הבית יהודה, א"כ למה צריך קרא לגבי קטנים כלל, אפי' לחייב מועד, תיפוק לי' מק"ו מגדולים. וכ' די"ל דהיא הנותנת, גדולים כשהזיקו הם חייבים, וא"כ הי' כשהוזקו מחויבים לשלם להם, וא"כ א"א למילף ק"ו קטנים מגדולים. אבל כיון דכבר כ' רחמנא במועד דקטנים כגדולים, א"כ מצינו שפיר למילף בק"ו הנ"ל דגם תם חייב, דמאי אמרת, היא הנותנת, מועד יוכיח.**

(ג) **ת"ל או בן יגח או בת יגח, נגיחה בתם נגיחה במועד, נגיחה למיתה נגיחה לנזקין- לכאור' יש להק', איך שייך לרבות בין בתם ובין נזקין, דלכאור' רק "יגח" א' מיותר הוא. וכ' התוס' ר' פרץ דבאמת הני תרי יגח שניהם מיותרים, דהוה מצי למכתב או בן ובת, בלא יגח כלל, הלכך אייתרו להו תרי יגח חד לתם וחד לנזקין.**

(ד) **ואמאי, הא תם הוא- פרש"י דקאי על הציור דהרג ע"י חיכוך בכותל. וכ"כ המהר"ם, דמבואר בתי' הגמ' דהקו' הי' בציור זה, והעיר, למה באמת לא הק' כן על אידך בבי דמתני'. ובבאר ע"פ שי' רש"י (ע' לקמן)**

נזקין קאמר בשור דאזיק אדם. אולם ע' בשטמ"ק בשם הראב"ד, דכ' להיפוך, דבשור דאזיק שור קאמר, ודוקא בקרן קאמר, אבל בשן ורגל חייב, דהא כוונתם לאכול ולדרוס, וכן מבואר בשטמ"ק בשם הרא"ה.

(ט) ור"ש יליף מקטלי' דשור, מה קטלי' שלא בכוונה פטור, אף נזקין שלא בכוונה פטור- הא דפטור בקטלי' שלא בכוונה, כ' רש"י בעמוד א' (ד"ה פטור) שהוא משום דכמיתת בעלים כך מיתת השור. וע' בחי' ר' שמואל (סנהדרין ב', ב') דחקר בגדר דין כמיתת בעלים כך מיתת השור, האם גילוי הוא דכל דינים הנוהגים בנפשות דאדם נוהגים כמו"כ בנפשות דשור, או דלמא הדין הוא להשוות דין השור עם דין הבעלים. וכ' להביא ראי' מהסוגיא דכאן, דאי נימא דהא דילפי' מכמיתת בעלים וכו' היינו דכמיתת השור איכא פטורא דשלא בכוונה, א"כ שפיר איכא למילף מינה גם לדין נזקין, דגם מעשה נזק שלא בכוונה אינו מחייב, אבל אי נימא שהוא פטור מחודש דכמיתת בעלים, מאי שייך למילף מינה לנזקין כלל, אלא ודאי מוכח מהאי סוגיא דדינא דכמיתת בעלים הוא גילוי על דיני מיתת השור.

(י) והנזקין שלא בכוונה, ר' יהודה מחייב ור"ש פטור- ע' בשטמ"ק בשם ר' חננאל דכ' דר"ש לטעמי' דס"ל דדבר שאין מתכוין פטור, ור"י מחייב. ואע"ג דקיי"ל כר"ש לענין פטורי שבת, י"א בהא דהלכתא כר"י דר"ש ור"י הל' כר"י (וע"ש בשם הרא"ה דר"ש ור"י הל' כר"ש). [ולכאור' דברי ר"ח צ"ב, א', אם מח' זה תלוי במח' דשבת, א"כ איך שייך לחלק ביניהם לדינא. ב', הרי הגמ' כ' דר"י יליף מכופר ור"ש יליף מקטלי'. ואף ביאר הגמ' למה ר"י אוזיל בתר מכופר ולמה ר"ש יליף מקטלי', וצ"ע].

(יא) דנין חיובי' דשור מחיובי' דשור לאפוקי כופר דחיובי' דבעלים הוא- פרש"י, כפרת נפשו הוא. וביאר הקובץ ביאורים (כח), דבנזקין עיקר המחייב הוא מעשה השור, ופשיעת הבעלים רק תנאי הוא בהמחייב, ולכן עיקר המחייב הוא מעשה השור. משא"כ בכופר, עיקר המחייב הוא פשיעת הבעלים, ולכן שפיר נחשב חיובי' דבעלים (וכן ע' בחי' הגרונ"ט ק"ט, דכ' כע"ז).

(ו) ומנא ידעי' דבתר דנפל קא מתחכך ביי- ע' בתורת חיים שהביא מה דאי' לעיל (ג.). דתולדה דשן הו"ל נתחככה בכותל להנאתה, ושם לא הק' הגמ' מנא ידעי', ומאי שנא. וכ' דאיכא למימר דכל בהמה שנתחככה בכותל, לעולם אין כוונתה להזיק אלא להנאתה. אבל כאן שהק' הגמ' א"ה בר קטלא הוא, היינו משום דסבר הגמ' שמתחכך בהכותל כדי להפילו, ולכך בתר דמשני דאיירי במתחכך בכותל להנאתו קבעי מנא ידעי' (כיון דבפשטות נקטי' דאם עשה כן ג' פעמים, מסתמא היתה כוונתה להזיק). וע"ע באחיעזר (ג', ע"ט, ח') שהביא מש"כ הסמ"ע (חו"מ שצ"א, ד') דהיכא דנתחככה בחבירתה והזיקה י"ל דלהזיקה נתכוונה, וצריך בירור דלהנאתו היתה, אבל בסתם אמרי' דכוונתה להזיק. וכ' האחיעזר דלכאור' יש להביא ראי' לדברי הסמ"ע מסתירה הנ"ל, דיש ליישב דהגמ' כאן מיירי שנתחכך בכותל שאופן שהי' אדם או בהמה על הצד השני, ובכה"ג י"ל דבלא ראי' אמרי' דלהזיק נתכוון, ולכן הק' הגמ' "מנא ידעי'", משא"כ לעיל בדף ג' מיירי דלא הי' שם אדם או בהמה, וא"כ אפי' בלא ראי' אמרי' דמסתמא להנאתו נתכוון. אולם כ' דלפי רש"י כאן אין ראי', דלדבריו י"ל דכיון דנעשה מועד לעשות כן ג' פעמים בכוונה, א"כ שוב אמרי' דמסתמא להזיק נתכוין אם אין ראי' להיפוך, וכדברי התו"ח.

(ז) והא צרורות נינהו- פרש"י, ואין כופר כתוב אלא בנגיחה דהוי גופו ממש. והק' בחי' תלמיד הרשב"א והרא"ש, הא כחו כגופו דמי, ואי לאו דאתי הלכתא למשה מסני וגרעה צרורות לפלגא, נ"ש הוה משלם, דרגל ממש נינהו. וא"כ מהכ"ת לפוטרו מכופר משום דכוחו הוא. ולכן הוא ביאר דקו' הגמ' הוא דכיון דצרורות נינהו, לכאור' צריך להיות חייב רק חצי כופר, ושמואל כופר שלם מיחייב לי', מדלא קאמר דחייב בחצי כופר.

(ח) והנזקין שלא בכוונה- ע' בבעל המאור (יט): בדפיו) דנקט דזהו בין לענין קרן שלא בכוונה, ובין לענין שן ורגל. ואף דבכל שן ורגל אינו מכוי' להזיק, אבל הכוונה כאן הוא לענין שור דאזיק אדם. וכ"כ בחי' הראב"ד, דבכל

התוס' יו"ט, הא קרא גופא בעי טעמא למה הי' צריך לרבווי גר. וכ' דמה דאצטריך קרא הוא, היינו משום דהי' שייך לומר דרק היכא דהי"ל בעלים בשעת הנגיחה ושוב לא הי"ל בעלים, הוא דחייב מיתה, אבל היכא דגם בשעת הנגיחה לא הי"ל בעלים לימא דפטור, לכן ריבה הכתוב אף גר שמת, דהיינו אפי' קודם הנגיחה, ולכן שפיר אצטריך למתני במתני' ג"כ (וע' לקמן לימוד אחר מהראב"ד).

(טו) שור הגר שמת ואין לו יורשין- ואע"ג דזהו ממש שור של הפקר, וכמו שהק' הגמ' בהמשך, כ' הפני יהושע דמ"מ צריך תרי קראי, דאם לא הי' אלא חד קרא, ה"א דלת"ק חייב השור מיתה רק אם נגח ולבסוף הפקיר, אבל אם הי' הפקר מעיקרא פטור ממיתה, קמ"ל קרא דחייב.

(טז) יתר על כן אמר ר"י אפי' נגח ולבסוף הקדיש, וכו'- אי' בגמ' לעיל (יג): דרבינא אמר דנגח ואח"כ הקדיש פטור מן הנזקין. וע' ברא"ש שם (סי' ט"ז) דכ' דלא נח' ר"י ורבנן הכא אלא לענין סקילה, אבל לענין היזק כ"ע מודו דפטור. ולכא' ק', הרי כאן ר"י צריך קרא לענין מיתה, ורבנן חולקים עלי', ומנין לרבנן ללמוד דפטור לענין נזקין. וכ' התוס' יו"ט (א', ב' ד"ה נכסים המיוחדים) דלמדין כן מאם אינו ענין, דאם אינו ענין למיתה, דכיון דז' שור כתיבי, ע"כ לענין מיתה חייב, ע"כ יש ללמוד המיעוט דר"י לענין נזקין.

(יז) נגח ולבסוף הפקיר- ע' בדברי יחזקאל (מ"ט, ד', ד"ה איברא) שהביא משו"ת חת"ס (חומ"מ קס"ה) דכ' דכל דין זה דנגח ולבסוף הפקיר פטור הוא רק בשור תם, שמשתלם מגופו, אבל במועד, דהחייב על הבעלים הוא, ליכא למפטירי' כמה שהפקירו אח"כ, דשור אפטיר, בעלים לא אפטירו. אולם הביא מהמאירי דכ' להיפוך, דלא נאמר כן אלא במועד, אבל בתם, אע"פ שאם הקדישו מוקדש, מ"מ אם הפקירו אח"כ אינו מופקר. וע"ע בדברי"י (שם, ב') דכ' להסתפק באם הפטור של נגח ואח"כ הפקיר שייך בשן ורגל ג"כ, או אם הפטור רק בקרן. וכ' דלפי ר' יהודה אין להסתפק, דכיון דנזקין ילפי' ממיתה, אין

(יב) פרט לזורק אבן לגו, וכו'- ע' בשטמ"ק בכתובות (טו. ד"ה פרט) שהביא מהיד רמ"ה בסנהדרין (ע"ט). שביאר דהספק הוא דאין ידוע מי מת למעשה, האם הי' ישראל או כותי, ואף דהוא ודאי כוון להרוג אף ישראל, מ"מ ודאי אינו חייב אא"כ הרג ישראל למעשה, ובזה הוא הנדון אם אזלי' בתר רוב או לא. גם הביא מאית דמפרשי (וכ' השטמ"ק דכן מדוייק מרש"י כאן) דכוונת הגמ' הוא דיכול לטעון שהי' מכוון לכותי (אפי' אם ודאי ישראל מת), וזהו ג"כ תלוי אם אזלי' בתר הרוב או לא, וע"ש ביד רמ"ה מה שהק' על שי' זו. עוד פי' השטמ"ק שם פי' ג', דאמר שכיוון למי שהוא מזדמן לו האבן, ובזה שפיר אמרי' דתלוי אם רוב ישראלים או לא.

(יג) וספק נפשות להקל- פרש"י, משום דכתיב ושפטו העדה והצילו העדה. ובתוס' בבב"ב (נ: כ') דאפי' ממונא לא מפקי' מספיקא, ולכן אי"צ קרא לומר דספק נפשות להקל. וע' בקו"ש (שם, רכג) דהעיר על תוס' דלכא' אינו ראוי, דהא בספק נפשות אזלי' בתר רוב, אף דבממון לא אזלי' בתר רוב, אלמא דאין ללמוד ממון בנפשות בכל אופן. אבל גם העיר על רש"י (ועל הרשב"ם שם שפי' כן ג"כ) דהא ודאי אין שייך להרוג מספק, דשמא היא רציחה שלא כדין, ולכן בלא"ה למה צריך קרא. והוא ביאר דס"ל לרשב"ם דצריך קרא דוהצילו העדה ללמד שיהי' פטור בתורת ודאי, והנפק"מ שפטור בתורת ודאי הוא לענין שור הנסקל, דג"כ לא ימות, דכמיתת בעלים כך מיתת השור (דבמיתת שור לא שייך איסור רציחה מספק). עוד הביא דיש נפק"מ לפי מש"כ רש"י לעיל (ל"ה) דספק מיתה אינו פוטר מממון, ולמה, הרי לכא' מספק פטור מממון, והמע"ה. והביאור י"ל ע"פ דברי רש"י כאן, דכיון דוהצילו העדה כתיב, ממילא הו"ל באמת ודאי פטור ממיתה, ולכן שפיר אינו פוטר מממון, וע"ש שביאר למה לא אמרי' דמ"מ פטור משום תנא דבי חזקי'.

(יד) שור הגר שמת- כ' הנ"י (יט: בדפיו) טעמים למה תנינן כל אלו במתני', אלא דבשור הגר כ' דלא איצטריך למתני, אלא כיון דאצטריך קרא לרבווי, איצטריך תנא נמי למתני. ותמה

לחלק בין נזקין לנזקין. אבל לפי רבנן, דלפי
מה שהביא שם מהשטמ"ק בשם הראב"ד,
דהם למדים מוחצו את כספו, אלמא בדאית
לי' בעלים בשעת תשלומין מיירי, דכתיב
אצל קרן, אפשר דאין ללמוד אף לשאר נזקין
(ולכאו' לפי דברי התוס' יו"ט שהבאנו לעיל,
דאף רבנן למדים ממיתה, א"כ גם לדבריהם
אין להסתפק, וודאי בכל נזקין נאמר).